

Η ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ (ΑΜΕΑ) ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ, ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.

Λιάρου, Μ., Τσουράκη, Μ.-Ε., Χατζηγεωργίου, Α.

Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Εισαγωγή

Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες οφείλουν να προσφέρουν φυσικούς χώρους και υπηρεσίες προκειμένου να υποστηρίξουν την εκπαίδευση, την έρευνα και την παιδεία χωρίς διακρίσεις.

Η συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρίες (ΑμεΑ) και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες εντάσσεται στους στόχους μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης, διασφαλίζει την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς και προάγει ευκαιρίες δια βίου μάθησης για όλους (United Nations, 2015).

Η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης (ΒΚΠ) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) κινείται ενεργά προς αυτή την κατεύθυνση, εγκαινιάζοντας την Υπηρεσία Υποστήριξης ΑμεΑ ΒΚΠ ΑΠΘ το 2019. Η Υπηρεσία, υιοθετώντας πρακτικές συμπερίληψης, παρέχει προσβασιμότητα στους χώρους, ειδικές συλλογές, υποστηρικτική τεχνολογία και εκπαίδευση χρηστών. Επίσης, συνάπτει συνεργασίες και εφαρμόζει επικοινωνιακές πρακτικές, συμμετέχει σε δράσεις προώθησης και ανάδειξης της καθώς και στην εκπαίδευση του προσωπικού.

Η Υπηρεσία Υποστήριξης ΑμεΑ ΒΚΠ, στοχεύοντας στην κάλυψη και πρόληψη των αναγκών των χρηστών της, καλείται να αντιμετωπίσει την πρόκληση βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη δημιουργία και υποστήριξη νέων.

1. Εγκαινιάζοντας υπηρεσίες για ΑμεΑ στην ΒΚΠ ΑΠΘ

Η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ προσφέρει υπηρεσίες σε ΑμεΑ από το 2003. Σε συνεργασία αρχικά με την Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής και την υποεπιτροπή για τις αναπηρίες και στη συνέχεια με την Επιτροπή Προσβασιμότητας με υπεύθυνο τον πρώην καθηγητή κύριο Χαρίτωνα Πολάτογλου, φιλοξένησε στον χώρο του Επιστημονικού Αναγνωστηρίου της ΒΚΠ σταθμό εργασίας με ειδικά εργαλεία για την υποστήριξη φοιτητών και φοιτητριών του ΑΠΘ με προβλήματα όρασης, όπου πραγματοποιήθηκαν δράσεις όπως σεμινάρια για τη χρήση του εξοπλισμού. Συγκεκριμένα, ο χώρος ήταν εξοπλισμένος με εκτυπωτή Braille, συσκευές οθόνης Braille, τηλεοράσεις κλειστού κυκλώματος και ηλεκτρονικούς υπολογιστές με λογισμικό ανάγνωσης οθόνης.

Το 2016, με πρωτοβουλία της πρώην διευθύντριας της ΒΚΠ κυρίας Αικατερίνης Νάστα, συστάθηκε Ομάδα Εργασίας προκειμένου να ενισχύσει το έργο της Προσβάσιμης Πολυτροπικής Ψηφιακής Βιβλιοθήκης Ελεγχόμενης Πρόσβασης AMELib (Accessible Multi-modal Electronic Library)⁷⁴, η οποία έχει οριζόντια δράση για την κάλυψη των ατόμων με εντυποαναπηρία⁷⁵ σε εθνικό επίπεδο. Το έργο της συγκεκριμένης ομάδας δεν θα ήταν εφικτό να υλοποιηθεί χωρίς την πολύτιμη συνεργασία με την Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής και Υγείας ΑΠΘ και το Κέντρο Ενταξιακής Πολιτικής ΑΠΘ.

2. Η Υπηρεσία Υποστήριξης ΑμεΑ ΒΚΠ ΑΠΘ

Τον Μάρτιο του 2019 δημιουργήθηκε το γραφείο Υπηρεσίας Υποστήριξης ΑμεΑ ΒΚΠ ΑΠΘ προκειμένου να εξυπηρετεί τα ΑμεΑ από ένα κεντρικό σημείο στο Πανεπιστήμιο για την πρόσβασή τους στο εκπαιδευτικό υλικό.

⁷⁴ <https://amelib.seab.gr/>

⁷⁵ Άτομα τυφλά ή με προβλήματα όρασης, ή/και με αντιληπτική ή αναγνωστική αναπηρία, ή/και με σωματική ανικανότητα, Νόμος 4672/2020.

Η Υπηρεσία στεγάζεται στο Φοιτητικό Αναγνωστήριο της ΒΚΠ και υποστηρίζεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» το οποίο εντάσσεται στο έργο «Κοινωνική μέριμνα φοιτητών του ΑΠΘ» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του Εταιρικού Συμφώνου για το πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020. Επιστημονικός Υπεύθυνος του έργου είναι ο Πρύτανης και Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Φοιτητικής Μέριμνας, καθηγητής κύριος Δημήτριος Κωβαίος.

Η Υπηρεσία, σε συνεργασία με το Γραφείο Υποστήριξης Φοιτητών Ευαίσθητων Κοινωνικών Ομάδων, την Επιτροπή Υγείας και το Κέντρο Ενταξιακής Πολιτικής απευθύνεται και εξυπηρετεί άτομα τυφλά ή με προβλήματα όρασης, ή/και με αντιληπτική ή αναγνωστική αναπηρία, ή/και με σωματική ανικανότητα.

2.1. Παρεχόμενες υπηρεσίες

2.1.1. Προσβάσιμος φυσικός χώρος

Στον χώρο του Φοιτητικού Αναγνωστηρίου της ΒΚΠ όπου στεγάζεται η Υπηρεσία, η πρόσβαση είναι εφικτή σε όλους, συμπεριλαμβανομένων των ΑμεΑ. Υπάρχει ειδικός χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων, ράμπα για αμαξίδια και ειδική καθοδηγητική σήμανση σε γραφή Braille με μεγεθυμένο κείμενο και αντιθέσεις χρωμάτων τοποθετημένη σε σταθερή προσβάσιμη θέση. Επίσης, τα γραφεία των σταθμών εργασίας έχουν δυνατότητα αυξομείωσης ύψους και ο φωτισμός του χώρου μπορεί να προσαρμοστεί ανάλογα με τις ανάγκες. Επιπλέον, στον ίδιο όροφο υπάρχει ειδικά διαμορφωμένος χώρος υγιεινής.

2.1.2. Υποστηρικτική τεχνολογία - Εργαλεία και λογισμικά

Η Υπηρεσία προσφέρει τρεις σταθμούς εργασίας οι οποίοι αποτελούνται από εργαλεία και ειδικό λογισμικό που αγοράστηκαν στο πλαίσιο του έργου «Κοινωνική μέριμνα φοιτητών του ΑΠΘ» καθώς και από παλαιότερα εργαλεία που υπήρχαν στο Επιστημονικό Αναγνωστήριο τα οποία συμπληρώνουν και ενισχύουν τη δράση της Υπηρεσίας.

Συγκεκριμένα, οι σταθμοί εργασίας διαθέτουν τα εξής:

1. Εργαλεία

- Συσκευές οθόνης Braille Οι συσκευές συνδέονται με ηλεκτρονικό υπολογιστή και επιτρέπουν την απτική πρόσβαση στο περιεχόμενο που προβάλλεται στην οθόνη σε γλώσσα ανάγνωσης Braille. Οι ακίδες που υπάρχουν στη συσκευή ανασηκώνονται, σχηματίζοντας χαρακτήρες Braille που αντιστοιχούν στα γράμματα του περιεχομένου που εμφανίζεται στην οθόνη (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 1).

- Εκτυπωτή Braille

Χρησιμοποιείται για την εκτύπωση κειμένου σε γλώσσα ανάγνωσης Braille με τη χρήση ειδικού λογισμικού. Το συμβατικό κείμενο μετατρέπεται σε γλώσσα ανάγνωσης Braille και στη συνέχεια εκτυπώνεται σε κατάλληλο χαρτί (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 2).

- Γραφομηχανή

Η γραφομηχανή Braille είναι μια χειροκίνητη συσκευή γραφής που χρησιμοποιείται για την παραγωγή έντυπου υλικού σε μορφή Braille. Τα πλήκτρα που διαθέτει σχηματίζουν χαρακτήρες της γλώσσας ανάγνωσης και γραφής Braille και απαιτείται ειδικό χαρτί (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 3).

- Συσκευή παραγωγής ανάγλυφων γραφικών PIAF (Picture in a flash) Μέσω αυτής της συσκευής μπορούν να παραχθούν ανάγλυφα γραφικά πάνω σε ειδικό μικροκαψουλικό χαρτί, όπως χάρτες, γεωμετρικά σχήματα, γραφικές παραστάσεις, μουσικό πεντάγραμμα, και άλλα (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 4).

- Τηλεοράσεις κλειστού κυκλώματος

Αποτελούνται από κάμερα η οποία συνδέεται με την οθόνη ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή. Απεικονίζεται στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή, το έγγραφο ή το αντικείμενο που τοποθετείται στη βάση της συσκευής κάτω από την κάμερα. Στο υλικό που προβάλλεται στην οθόνη, εκτός από μεγέθυνση ή και εστίαση, μπορεί να εφαρμοστεί αντιστροφή χρωμάτων, αλλαγή χρωμάτων και χρήση οπτικών επισημάνσεων (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 5).

- Φορητή συσκευή κλειστού κυκλώματος

Η συσκευή μπορεί να τοποθετηθεί πάνω σε βιβλία, σημειώσεις και άλλο υλικό. Σε ό,τι προβάλλεται στην οθόνη της, παρέχεται η δυνατότητα μεγέθυνσης και εστίασης. Η συσκευή διαθέτει επίσης λειτουργίες εναλλαγής και αντιστροφής χρωμάτων καθώς και οπτικών επισημάνσεων (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 6).

- Πληκτρολόγιο μεγάλων πλήκτρων

Αποτελείται από πλήκτρα που έχουν μεγαλύτερο μέγεθος από αυτά των συμβατικών πληκτρολογίων. Επίσης διαθέτει περιορισμένο αριθμό πλήκτρων (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 7).

- Ποντίκι-ιχνόσφαιρα, ποντίκι-μοχλός και κυκλικό διακόπτες

Εναλλακτικά εργαλεία που μπορούν να αντικαταστήσουν το συμβατικό ποντίκι (βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 8).

- Βραχίονες στήριξης ειδικών διακοπών εναλλακτικών συσκευών

(βλέπε Παράρτημα φωτογραφιών, φωτογραφία 9).

-

2. Ειδικό λογισμικό

- Supernova

Με τη βοήθεια του προγράμματος σύνθεσης φωνής επιτυγχάνεται η ανάγνωση του περιεχομένου που αποτυπώνεται στην οθόνη, χρησιμοποιώντας τεχνητή ανθρώπινη φωνή και η συγκεκριμένη λειτουργία ονομάζεται αναγνώστης οθόνης. Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα στο περιεχόμενο της οθόνης να εφαρμοστεί μεγέθυνση ή και εστίαση, αντιστροφή χρωμάτων, εναλλαγή χρωμάτων και χρήση οπτικών επισημάνσεων.

- PCEye5

Ανεξάρτητη μονάδα ανίχνευσης ματιών/βλέμματος για εξομίωση του ποντικιού. Συσκευή η οποία συνδέεται σε ηλεκτρονικό υπολογιστή και με τη χρήση ειδικού λογισμικού επιτρέπει σε άτομα με κινητικά προβλήματα να χειριστούν πλήρως έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή με την κίνηση των ματιών τους.

- ABBYY FineReader

Λογισμικό μετατροπής αρχείων PDF και σαρωμένων εγγράφων σε αρχεία επεξεργάσιμου κειμένου με τη χρήση της τεχνολογίας OCR (optical character recognition- οπτική αναγνώριση χαρακτήρων).

- Easy Converter

Λογισμικό για τη μετατροπή αρχείων κειμένου σε διάφορες προσβάσιμες μορφές, όπως Braille, mp3, μεγεθυμένη μορφή, και άλλα.

- Λογογράφος

Μετατρέπει τον προφορικό λόγο σε γραπτό. Υποστηρίζει την ελληνική και αγγλική γλώσσα.

- Easy Reader

Δυνατότητα δημιουργίας ψηφιακής βιβλιοθήκης με προσβάσιμα αρχεία. Παρέχεται δυνατότητα ανάγνωσης προσβάσιμων αρχείων doc, epub, daisy, txt με τη χρήση τεχνητών ανθρώπινων φωνών. Επίσης προσφέρονται εργαλεία πλοήγησης στα περιεχόμενα, δημιουργίας σελιδοδεικτών, αναζήτησης, μεγέθυνσης ή και εστίασης, καθώς και εργαλεία επιλογής ή και εναλλαγής χρωμάτων του περιεχομένου που προβάλλεται.

- Σαρωτές με δυνατότητα σάρωσης έως και μεγέθους A3.

2.1.3. Μετατροπή προσβάσιμου υλικού – Δημιουργία ειδικών συλλογών

Οι χρήστες της Υπηρεσίας μπορούν να μελετήσουν το εκπαιδευτικό τους υλικό σε διάφορους προσβάσιμους μορφότυπους, όπως doc, pdf, epub, daisy, mp3, braille, μεγεθυμένη μορφή, power point.

Η Υπηρεσία προσφέρει τη δυνατότητα μετατροπής αρχείων σε προσβάσιμη μορφή, συγκεκριμένα:

α. Μετατροπή και εκτύπωση σε γλώσσα ανάγνωσης και γραφής Braille

β. Μετατροπή και εκτύπωση σε μεγεθυμένη μορφή

γ. Μετατροπή και διάθεση προσβάσιμων αρχείων ηλεκτρονικών μαθημάτων
Αυτή πραγματοποιείται κατόπιν επικοινωνίας με τον διδάσκοντα ή τη διδάσκουσα και με την άδειά του/της γίνεται η ανάλογη μορφοποίηση.

δ. Μετατροπή και διάθεση προσβάσιμων ηλεκτρονικών ακαδημαϊκών συγγραμμάτων
Πραγματοποιείται κατόπιν αιτήματος του ατόμου με εντυποαναπηρία και επικοινωνίας με τον εκδότη. Η διάθεσή τους γίνεται μέσω της Προσβάσιμης Πολυτροπικής Ψηφιακής Βιβλιοθήκης Ελεγχόμενης Πρόσβασης AMELib.

2.1.3.1. Προσβάσιμη Πολυτροπική Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Ελεγχόμενης Πρόσβασης AMELib

Η AMELib είναι μια ψηφιακή βιβλιοθήκη η οποία περιλαμβάνει βιβλία σε διάφορους προσβάσιμους μορφότυπους, όπως epub, daisy, doc, pdf, mp3, braille ready, μεγεθυμένη μορφή. Η δημιουργία της ξεκίνησε το 2015 με πρωτοβουλία της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Παντείου Πανεπιστημίου, η οποία έως και σήμερα λειτουργεί ως κέντρο συντονισμού. Στην AMELib συμμετέχουν ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες που είναι μέλη του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ), η Εθνική Βιβλιοθήκη, καθώς και διάφοροι φορείς που εξυπηρετούν άτομα με εντυποαναπηρία. Το περιεχόμενό της εμπλουτίζεται και εκσυγχρονίζεται συνεχώς και η πρόσβαση σε αυτήν επιτυγχάνεται με κωδικούς ελεγχόμενης πρόσβασης μόνο για άτομα με εντυποαναπηρία τα οποία ανήκουν στους συνεργαζόμενους φορείς. Χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ψηφιακή Σύγκλιση» στο πλαίσιο της πράξης «Προηγμένες, Κεντρικές Υπηρεσίες Ψηφιακών Βιβλιοθηκών Ανοικτής Πρόσβασης ΣΕΑΒ».

Για τη λειτουργία της AMELib συστάθηκε το Συνεργατικό Δίκτυο Διαθετών Προσβάσιμης Βιβλιογραφίας, στόχος του οποίου είναι η υιοθέτηση κοινών προτύπων και διαδικασιών, η κοινή χρήση πόρων και η ανάπτυξη πολιτικών συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Στηρίζεται στην εφαρμογή διατάξεων εξαίρεσης από το περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού για άτομα με εντυποαναπηρία, όπως αυτές προβλέπονται στη νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγράμματα παραχωρούνται από τους κατόχους πνευματικών δικαιωμάτων στους δικαιούχους, κατ' εξαίρεση, με βάση τον Νόμο 4672/2020.

Όλα τα εντυποανάπηρα μέλη των φορέων που συμμετέχουν στο Συνεργατικό Δίκτυο έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην AMELib. Κάθε φορά που ένα βιβλίο μετατρέπεται σε κάποιον προσβάσιμο μορφότυπο και αναρτάται στην AMELib από έναν φορέα, μπορεί την ίδια στιγμή να χρησιμοποιηθεί από το σύνολο του εξυπηρετούμενου κοινού όλων των φορέων που συμμετέχουν σε αυτό. Επιπρόσθετα, το προσωπικό

των άλλων φορέων δεν χρειάζεται να προβεί στη μετατροπή του συγκεκριμένου τίτλου μιας και αυτό προηγήθηκε και έχει ως αποτέλεσμα την εξοικονόμηση χρόνου για το ανθρώπινο δυναμικό.

2.1.4. Εκπαίδευση χρηστών

Το προσωπικό της Υπηρεσίας εκπαιδεύει τα άτομα με εντυποαναπηρία για την υποστηρικτική τεχνολογία που τους παρέχεται και τα ενημερώνει αναλυτικά για τις προσφερόμενες υπηρεσίες. Τα καθοδηγεί και τα εκπαιδεύει στη χρήση της ιστοσελίδας ΒΚΠ, στην αναζήτηση στον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης, στην ορθή χρήση της AMELib και σε βασικές αρχές μεθοδολογίας έρευνας. Επίσης, οι χρήστες εκπαιδεύονται στην αποτελεσματική χρήση των εργαλείων που τους παρέχονται στον φυσικό χώρο της Υπηρεσίας και ενημερώνονται για τα διαθέσιμα λογισμικά που μπορούν να εγκαταστήσουν στις δικές τους προσωπικές συσκευές. Επιπρόσθετα, ενημερώνονται για τις διαθέσιμες υπηρεσίες του πανεπιστημίου στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν προκειμένου να λάβουν υποστήριξη στις ακαδημαϊκές τους δραστηριότητες.

2.2. Η συμβολή της Υπηρεσίας Υποστήριξης ΑμεΑ ΒΚΠ ΑΠΘ

Εφαρμόζοντας πρακτικές συμπερίληψης, (Kaeding, 2015, 2017; Λιάρου κ.ά., 2022) η Υπηρεσία Υποστήριξης ΑμεΑ ΒΚΠ, η οποία ιδρύθηκε το 2019, καθιέρωσε και ενδυνάμωσε τον ρόλο της ως αναπόσπαστου στοιχείου των υπηρεσιών της ΒΚΠ. Αυτό αποτυπώνεται ως εξής:

- Τα άτομα με εντυποαναπηρία που έχουν εξυπηρετηθεί έως και σήμερα είναι στο σύνολό τους 44
- Το υλικό που έχει επεξεργαστεί και μορφοποιηθεί από τον Μάρτιο 2019 έως και τον Οκτώβριο 2023 είναι συνολικά 285 συγγράμματα και 56 αρχεία ηλεκτρονικών μαθημάτων
- Η Υπηρεσία καλύπτει τις ανάγκες εντυποανάπηρων χρηστών διαφόρων Σχολών του ΑΠΘ, όπως Νομική, Φιλοσοφική, Παιδαγωγικό, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Θετικών Επιστημών, Επιστημών Υγείας και Πολυτεχνείο
- Στην χρήση της υπηρεσίας προστίθενται σταδιακά εκτός από προπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες και άλλες κατηγορίες όπως μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες καθώς και υποψήφιοι διδάκτορες
- Η Υπηρεσία, εκτός από άτομα με προβλήματα όρασης που εξυπηρετούσε αρχικά, εξυπηρετεί πλέον και άλλα είδη αναπηριών όπως άτομα με σωματική ανικανότητα και δυσλεξία
- Έχουν αποφοιτήσει συνολικά οκτώ φοιτητές και φοιτήτριες, από την έναρξη της Υπηρεσίας έως και σήμερα
- Οι χρήστες της Υπηρεσίας απευθύνονται σε αυτήν σταθερά σε όλη τη διάρκεια των σπουδών τους

3. Συνεργασίες

Οι συνεργασίες αποτελούν σημαντικό στοιχείο στην ανάπτυξη των υπηρεσιών για ΑμεΑ. Μέσω των συνεργασιών η βιβλιοθήκη διεισδύει στην κοινότητα, αναπτύσσονται συνεργατικά προγράμματα και συλλογές, διαμοιράζεται η τεχνογνωσία και οι υπηρεσίες της βιβλιοθήκης γίνονται ευρύτερα γνωστές. Επίσης, μέσω των συνεργασιών ενισχύονται οι γνώσεις του προσωπικού πάνω σε θέματα σχετικά με ΑμεΑ (Kaeding, 2015).

Η συνεργασία φορέων και υπηρεσιών που εξυπηρετούν ΑμεΑ, αλλά και η ανάπτυξη συνεργατικών δικτύων με στόχο την προώθηση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, λειτούργησαν και λειτουργούν καταλυτικά στην επέκταση των υπηρεσιών της Υπηρεσίας ΑμεΑ.

Οι συνεργασίες που έχει συνάψει η Υπηρεσία έως σήμερα και συνεχίζουν να αναπτύσσονται, είναι οι εξής:

α. Εντός της πανεπιστημιακής κοινότητας Συνεργασία με το Γραφείο Υποστήριξης Φοιτητών Ευαίσθητων Κοινωνικών Ομάδων, την Επιτροπή Υγείας και το Κέντρο Ενταξιακής Πολιτικής, υπηρεσίες οι οποίες προσφέρουν στα άτομα με αναπηρίες του ΑΠΘ υποστήριξη στις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις και δραστηριότητες.

β. Συνεργατικό Δίκτυο Διαθετών Προσβάσιμης Βιβλιογραφίας Λειτουργεί στο πλαίσιο του ΣΕΑΒ για την ανάπτυξη και διάθεση της συλλογής της AMELib. Τα μέλη του Δικτύου μοιράζονται προσβάσιμο υλικό, τεχνογνωσία και βέλτιστες πρακτικές. Σκοπός του Συνεργατικού Δικτύου είναι η ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών σε επίπεδο πολιτικών, υπηρεσιών και τεχνολογιών προκειμένου να αρθούν οι διακρίσεις σε βάρος των ανάπηρων, και ειδικότερα των εντυποανάπηρων ατόμων υπηρετώντας πολιτικές συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.

γ. Ομάδα Προσβασιμότητας του ΣΕΑΒ Η Ομάδα Προσβασιμότητας αποτελείται από οχτώ άτομα που εργάζονται στους ακόλουθους φορείς: Πάντειο Πανεπιστήμιο, Εθνική Βιβλιοθήκη, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Πανεπιστήμιο Πατρών και Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Η Υπηρεσία ΑμεΑ ΒΚΠ συνεργάζεται στη συγγραφή και δημοσίευση κοινών οδηγιών για την παραγωγή προσβάσιμων μορφότυπων και στη διοργάνωση και παρουσίαση σχετικών σεμιναρίων επικαιροποιώντας έτσι την τεχνογνωσία της πάνω σε θέματα που αφορούν την εντυποαναπηρία.

δ. Συνεργασία με κέντρα που εκπαιδεύουν και στηρίζουν ΑμεΑ, με συνοδούς ΑμεΑ, κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους, ειδικούς στην υποστηρικτική τεχνολογία, και με γονείς ΑμεΑ.

ε. Συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με εντυποαναπηρία.

4. Οι προκλήσεις ως ευκαιρίες ανάπτυξης της Υπηρεσίας

Η Υπηρεσία ΑμεΑ ΒΚΠ αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει διάφορες προκλήσεις οι οποίες όμως είναι αυτές που συνέβαλαν στην εδραίωσή της και την ωθούν στην περαιτέρω ανάπτυξή της.

α. Δημιουργία κεντρικού σημείου παροχής προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού Στο παρελθόν οι φοιτητές και οι φοιτήτριες με εντυποαναπηρία απευθύνονταν σε διάφορους φορείς στο ΑΠΘ προκειμένου να εξυπηρετηθούν αναφορικά με το εκπαιδευτικό τους υλικό σε προσβάσιμη μορφή. Σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς και χτίζοντας σταδιακά ένα περιβάλλον συνεργασίας και εμπιστοσύνης με αυτούς, τα άτομα με εντυποαναπηρία απευθύνονται πλέον κεντρικά στην Υπηρεσία ΑμεΑ της ΒΚΠ. Έτσι δημιουργήθηκε ένα κεντρικό σημείο παροχής προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού το οποίο έχει ως αποτέλεσμα οι χρήστες να μπορούν να εξυπηρετούνται κεντρικά από τη Βιβλιοθήκη.

β. Προώθηση παρεχόμενων υπηρεσιών Η ανάγκη ενημέρωσης της πανεπιστημιακής κοινότητας και της τοπικής κοινωνίας για την ύπαρξη της Υπηρεσίας ΑμεΑ ΒΚΠ κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να γίνουν γνωστές οι υπηρεσίες που προσφέρονται. Η ενημέρωση πραγματοποιείται μέσω διαφόρων επικοινωνιακών καναλιών όπως μέσω της ιστοσελίδας της ΒΚΠ, των κοινωνικών της δικτύων, μέσω ενημερωτικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων προς την πανεπιστημιακή κοινότητα και μέσω των συνεργασιών της εντός και εκτός πανεπιστημίου. Επίσης, προωθούνται οι υπηρεσίες της, διοργανώνοντας και συμμετέχοντας σε σεμινάρια, ημερίδες και συνέδρια και παρουσιάζοντάς τες στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η προσέλκυση υποψήφιων χρηστών με εντυποαναπηρία, η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και η καλλιέργεια εδάφους για νέες συνεργασίες (Small et al., 2015).

γ. Εκπαίδευση προσωπικού Το προσωπικό της Υπηρεσίας οφείλει να αναζητά συνεχώς ευκαιρίες ανάπτυξης προκειμένου να ανταποκρίνεται στις συνεχείς εξελίξεις και προκλήσεις, ώστε όχι μόνο να καλύπτει αλλά και να προλαμβάνει τις ανάγκες των χρηστών της. Συμμετέχοντας σε σχετικές ενημερωτικές και εκπαιδευτικές δράσεις, τόσο στον ελλαδικό όσο και στο διεθνή χώρο, το προσωπικό αποκτά περισσότερες γνώσεις

πάνω σε θέματα ΑμεΑ και μπορεί να ανταποκριθεί στις εκάστοτε προκλήσεις. Επίσης, η συνεργασία με αντίστοιχες υπηρεσίες, φορείς αλλά και τα ίδια τα άτομα με εντυποαναπηρία στηρίζουν σε μεγάλο βαθμό την εκπαίδευση του προσωπικού σε θέματα ΑμεΑ. Όλα αυτά, εκτός από την απόκτηση τεχνογνωσίας, δίνουν τη δυνατότητα για επιπλέον πληροφόρηση σχετικά με τα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίζουν τα ΑμεΑ, καλλιεργούν τον σεβασμό και την ενσυναίσθηση και βοηθούν στην ανεύρεση πιθανών λύσεων μέσα σε ένα περιβάλλον συμπερίληψης.

δ. Διοργάνωση δράσεων και εκδηλώσεων
Η Βιβλιοθήκη, προκειμένου να ενθαρρύνει τα ΑμεΑ να έρθουν πιο κοντά στο περιβάλλον της και να προσελκύσει το ενδιαφέρον της κοινότητας σε ζητήματα που αφορούν τα ΑμεΑ, διοργανώνει σχετικές ημερίδες και σεμινάρια. Ενισχύοντας τη συμμετοχή των ΑμεΑ σε εκδηλώσεις και συζητήσεις γίνονται γνωστά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, προτείνονται πιθανές λύσεις και ενισχύεται η υποστήριξη που παρέχεται. Επίσης υπάρχει άμεση ανατροφοδότηση σχετικά με το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρονται και τις βελτιώσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν.

5. Μελλοντικές προοπτικές και στόχοι

Προκειμένου να καλυφθούν αλλά και προληφθούν οι ανάγκες των χρηστών με εντυποαναπηρία της Υπηρεσίας ΑμεΑ ΒΚΠ ΑΠΘ είναι απαραίτητη η διατήρηση και αναβάθμιση των ήδη προσφερόμενων υπηρεσιών αλλά και η δημιουργία και υποστήριξη νέων.

Για τη διατήρηση και αναβάθμιση των ήδη προσφερόμενων υπηρεσιών θα πρέπει να εφαρμόζεται:

- Ποιοτικός και τεχνικός έλεγχος όλων των υπηρεσιών και της υποστηρικτικής τεχνολογίας σε συγκεκριμένα και ορισμένα χρονικά διαστήματα.
- Επιμόρφωση προσωπικού. Η συνεχής επιμόρφωση και ενημέρωση του προσωπικού, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική προκειμένου να μπορεί να ανταποκρίνεται στις συνεχείς εξελίξεις και προκλήσεις.
- Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού της Υπηρεσίας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την ευρύτερη κάλυψη των αναγκών των χρηστών της, όπως επέκταση ωραρίου εξυπηρέτησης, ενίσχυση της παραγωγής προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού, και άλλα.
- Ενίσχυση των δράσεων και συνεργασιών της εντός και εκτός πανεπιστημιακής κοινότητας.
- Υποστηρικτική διοίκηση. Είναι πολύ σημαντικό η διοίκηση να συμπεριλάβει στο πλάνο της βιβλιοθήκης συμπεριληπτικές πρακτικές, να τις υποστηρίζει σταθερά και να εξασφαλίζει τη συνεχή οικονομική στήριξή τους (Kaeding, 2015, 2017).

Για τη δημιουργία και υποστήριξη νέων υπηρεσιών προτείνεται:

- Συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό του Ιδρύματος προκειμένου το εκπαιδευτικό τους υλικό να μορφοποιείται και να διατίθεται σε προσβάσιμη μορφή για άτομα με εντυποαναπηρία.
- Συνεργασία με το Ιδρυματικό Καταθετήριο και τους συγγραφείς, προκειμένου οι εργασίες και τα αρχεία που κατατίθενται (μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές, επιστημονικά άρθρα ανοιχτής πρόσβασης, και άλλα) να είναι διαθέσιμα και σε προσβάσιμη μορφή.
- Συνεργασία με την Υπηρεσία «Προθήκη» της ΒΚΠ και τους υπευθύνους συγγραφείς προκειμένου τα επιστημονικά περιοδικά ανοιχτής πρόσβασης του πανεπιστημίου που φιλοξενεί να μετατραπούν σε προσβάσιμη μορφή.
- Συγκέντρωση, οργάνωση και διάθεση ελεύθερων διαδικτυακών ηλεκτρονικών πηγών για χρήστες με εντυποαναπηρία όπως ιστοσελίδες ελεύθερης πρόσβασης με βιβλία σε προσβάσιμη μορφή.

- Συνεργασία με το διοικητικό προσωπικό του Ιδρύματος προκειμένου το ενημερωτικό υλικό των υπηρεσιών στις οποίες εργάζονται να μορφοποιείται και να διατίθεται σε προσβάσιμη μορφή για άτομα με εντυποαναπηρία.

Η συμπερίληψη είναι μια διαδικασία διαρκής και συνεχώς εξελισσόμενη. Σίγουρα υπάρχουν και άλλοι τρόποι για την αναβάθμιση των ήδη προσφερόμενων υπηρεσιών και τη δημιουργία νέων, αλλά οι παραπάνω προαναφερόμενοι τρόποι αποτελούν μία καλή αφετηρία για την κάλυψη και την πρόληψη των αναγκών των ΑμεΑ.

Τέλος, είναι πολύ σημαντικό το ανθρώπινο δυναμικό που εργάζεται στις βιβλιοθήκες να λειτουργεί ως υπέρμαχος της συμπερίληψης. Οι εργαζόμενοι στις βιβλιοθήκες μπορούν να λειτουργήσουν ως βασικοί υποστηρικτές των πρακτικών συμπερίληψης αναγνωρίζοντας και υποστηρίζοντας τις ανάγκες των ΑμεΑ, καλλιεργώντας την ενσυναίσθηση στην κοινότητα και εγκαινιάζοντας υπηρεσίες για όλους ανεξαιρέτως.

Βιβλιογραφία

Kaeding, J. (2015). *Opening access to public libraries for children with special needs and their families* [Report]. Government of South Australia. <https://apo.org.au/node/60694>

Kaeding, J., Velasquez, L. & Price, D. (2017). Public Libraries and Access for Children with Disabilities and Their Families: A Proposed Inclusive Library Model. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 66(2), 96-115. <https://doi.org/10.1080/24750158.2017.1298399>

Λιάρου, Μ., Τσουράκη, Μ.-Ε., & Χατζηγεωργίου, Α. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες ως παράγοντας συμπερίληψης. Η περίπτωση της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης (ΒΚΠ) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Στο *Πράσινες και βιώσιμες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στη μετα-COVID εποχή. Πρακτικά του 28ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Κέρκυρα, 19-21 Οκτωβρίου 2022* [υπό έκδοση].

Small, R.V., Myhill, W.N. & Herring-Harrington, L. (2015). Developing Accessible Libraries and Inclusive Librarians in the 21st Century: Examples from Practice. *Advances in Librarianship*. 40, 73-88. <https://doi.org/10.1108/S0065-283020150000040013>

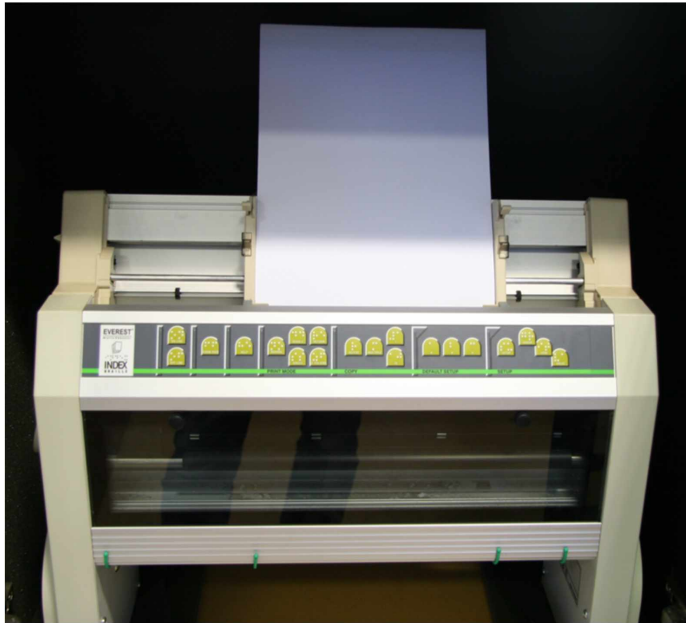
United Nations (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Παράρτημα φωτογραφιών

Φωτογραφία 1. Συσκευή οθόνης Braille

Φωτογραφία 2. Εκτυπωτής Braille

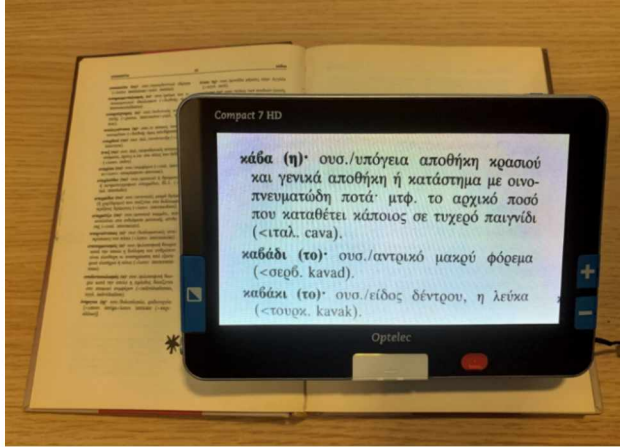
Φωτογραφία 3. Γραφομηχανή Braille

Φωτογραφία 4. Συσκευή παραγωγής ανάγλυφων γραφικών ΡΙΑΦ

Φωτογραφία 5. Τηλεόραση κλειστού κυκλώματος

Φωτογραφία 6. Φορητή συσκευή κλειστού κυκλώματος

Φωτογραφία 7. Πληκτρολόγιο μεγάλων πλήκτρων

Φωτογραφία 8. Ποντίκι ιχνόσφαιρα και ποντίκι μοχλός

Φωτογραφία 9. Βραχίονας στήριξης διακοπτών εναλλακτικών ποντικιών